

ἐνευον μεγαλοπρεπεῖς κάτω. Δὲν ἐτόλμησα νὰ τὴν ἀπενίσω πλεόν. Καὶ ἀπομακρυνθεῖσα εἰς τὸ βάθος τῶν δένδρων, ἤφρανόθη, καὶ ἔμεινα μόνος ἐκεῖ ἐπάνω, ξένος καὶ ἄγνωστος, ἐνῶ εἰς τὰς ἀκοάς μου περιδινεῖτο ὡς ἀσθενὴς ἀπήχησις μακρυνοῦ οὐαῖρου, μία πένθιμος συναυλία λέξεων, μία ἁρμονία αἰσθητικῆς λύρας :

—Εἴμαι ἡ Τέχνη.

Δ. Ι. ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΝΙΟΒΙΔΑΙ

ΥΓΚΡΙΝΟΥΣΑ τὰ γραφικὰ ἔργα τῶν μεγάλων καλλιτεχνῶν ἐπὶ τῆς ἀναγεννήσεως τῆς τέχνης ἐν Ἰταλίᾳ καὶ μετ' ἐπιστasiaς παρακολουθεῖσα τὴν διαδοχὴν τῆς μορφῆς αὐτῆς καθ' ἣν κατ' ὀλίγον τα Ἑλληνικὰ γράμματα καὶ ἡ πάτριος τέχνη ἀπὸ τῶν προλήψεων τοῦ δόγματος καὶ τῆς κακοτεχνίας ἀνεπαργάνωσε τὸν μεταϊωνικὸν κόσμον, ἐσχημάτισα πεποιθήσιν καὶ ἐδογματίσας, οὕτως εἰπεῖν, τὰς περὶ τῆς καθ' ὅλου τέχνης ιδέας καὶ δοξασίας μου, καθ' ἃς ἡ μεγάλη καὶ θεία ἀκτινοβολία τῆς ὑψηλῆς τέχνης συμπίπτει ἀκριβῶς ἐν τοῖς κέντροις ἐν οἷς οἱ μετὰ τὴν ἁλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως πρὸς τὴν Δύσιν προσφυγόντες Ἕλληνας σοφοὶ ἔστησαν τὴν ἔδραν τῆς ἐαυτῶν διδασκαλίας καὶ μάλιστα, ἐνθα ἐκ τῶν σωζομένων τῆς καλλιτεχνίας μνημείων τῆς πατρίδος πολλοὶ κατὰ μικρὸν συνεκentrώθησαν, ἐρμηνευταὶ γενόμενοι τῶν γνησίων καὶ ὑψηλῶν ιδεῶν περὶ τῆς θωτικῆς ἁρμονίας καὶ πολιτείας τῆς ἐνδόξου Ἑλλάδος.

Ἐν τῇ ἐνδόξῳ πόλει τῶν Μεδίκων ἀνεῦρον τὴν ἱστορίαν σύμπασαν τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ τέλους τοῦ μεγάλου ἔργου τῆς Ἀναγεννήσεως τῶν τε γραμμάτων καὶ τῆς τέχνης. Ἐν τοῖς Μουσείοις τῆς Φλωρεντίας φυλάσσονται ἡμῖν ἔργα θαυμάσια τῆς ἀρχαίας ἐνδόξου ἐποχῆς δι' ὧν διεπλάσθησαν οἱ μεγάλοι τῆς ἀναγεννήσεως πρωταθληταὶ ἐν τῇ τέχνῃ οἱ Messagio Cimbue—Μιχαὴλ Ἀγγελοὶ Dellarobia κ.τ.λ.

Μεταξὺ τῶν πλαστικῶν ἔργων τῆς πατρίδος μας περὶ ἃ συνεκentrώσσα κυρίως τὰς ἐν τοῖς μουσείοις τῆς Ἰταλίας μελέτας μου ἐπὶ δέκα καὶ πέντε ἡμέρας ἀδιαλείπτως, ἡ μεγαλοπρεπὴς αἰθερὸς τῆς Νιόβης ἐν ταῖς ἀρχαίαις μεγάροις τῶν Δουκῶν ὑπῆρξεν ἡ μύχιος τῆς ψυχῆς μου ἀνάτασις πρὸς τὰς ὑψηλὰς τῶν ιδεῶν χώρας πρὸς τὰς ὁποίας μεταρσιοῦσιν ἡμᾶς τὰ ἔργα τῶν προγόνων.

Τὰ μεγάλα καὶ καταπληκτικὰ ἔργα τοῦ μαθητοῦ τοῦ Ἀριστοτέλους εἶχον ἐξεγείρη (ὡς ἄλλοτε οἱ Μηδικοὶ πόλεμοι) ἐπὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ, τὸ ἐθνικὸν φρόνημα τῶν Ἑλλήνων καλλιτεχνῶν, οἵτινες τὰς παραδόσεις τῆς ὑψηλῆς

τέχνης ἀναζητοῦντες ἐπὶ τῶν ἔργων τῶν προγενεστέρων αὐτοῖς μεγάλων τεχνονόπων καὶ ἐν Ἀθήναις ἐργαζόμενοι εἶχον κατορθώσῃ τὴν πεποικυῖαν ἐκείνην μεγάλην πόλιν νὰ περιβάλῃσι καὶ πάλιν διὰ νέας αἰγλῆς. Μετὰ τὸν Φειδίαν καὶ τοὺς ἀκολουθοῦς τῆς σχολῆς αὐτοῦ, οἱ Θεοὶ φεύγουσι τὴν τέχνην κατ' ὀλίγον, οἱ δὲ μεταγενεστεροὶ αὐτῶν περιστῶσι τὰ πάθη καὶ τὰς διαθέσεις τοῦ ἀνθρώπου προσπαθοῦντες νὰ ἐξυψώσιν αὐτὸν πρὸς τοὺς θεοὺς τῶν μεγάλων καλλιτεχνῶν, ἀποβάντες μυσταγωγοὶ τοῦ πάθους καὶ τῆς χάριτος, οἷον ὁ Πραξιτέλης, ὁ Λεωχάρης, ὁ Σκόπας κλπ.

Ὁ κύκλος λοιπὸν τῶν ἔργων τῶν ἀνδρῶν τούτων περιορίζετο εἰς τὸν ὕμνον τοῦ ἔρωτος τῆς Ἀφροδίτης, τοῦ Διονύσου καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος κυρίως, ἀπεικονίζων τὰ σύγχρονα ἦθη καὶ τὴν χαλάρωσιν τῶν ὑψηλῶν ιδεῶν τῆς τέχνης. Ἄλλ' ἢ κατεργασία τελειοποιεῖται εἰς βαθμὴν τοιοῦτον ὥστε δύναται τις νὰ θέσῃ ἐπὶ τῆς αὐτῆς πλάστιγγος τὸ ὕψος τῆς Φειδιακῆς σχολῆς καὶ τὴν τελειότητα τῆς κατεργασίας τοῦ Πραξιτέλους Σκόπα κλπ. ὥστε ὕψος καὶ δύναμις ἐκεῖ, χάρις καὶ πάθος ἐντεῦθεν, θεοὶ μεγάλοι καὶ ἀνευδεῖς ἐκεῖ, ἡμίθεοι καὶ ἔρωτες ἐνταῦθα σχετίζονται ἁμέσως μὲ τὸν βίον τῶν ἀνθρώπων. Οὐχ ἦττον ἐν τῷ μέσῳ τῆς εὐκόλου ταύτης εὐεξίας αἰσθάνεται ἡ ψυχὴ τοῦ καλλιτέχνου τὴν ἀνάγκην ὑγιεινοτέρας προφῆς καὶ ἱεροτέρων συγκινήσεων, ἐξάλματος τοῦ αἰσθηματος καὶ ἀνυψώσεως τῆς διανοίας καὶ τῆς συνευδότησεως.

Ἡ Σχολὴ τοῦ Σκόπα ἐν Ἀθήναις παριστᾷ ἐν πλείστοις τῶν ἔργων αὐτῆς τοιαύτην τινα ζωὴν ἐνοῦσα τὴν τελείαν Πραξιτέλειον κατεργασίαν μετὰ τοῦ Φειδιακοῦ ὕψους, παριστῶσα τὰς λεπτοτάτας ἀποχρώσεις τῆς παθαινομένης ψυχῆς ἐν τῷ βίῳ τῶν ἡρώων αὐτοῦ καὶ ἡμιθέων. Ἀνὴρ Πάριος υἱὸς Ἀριστάνδρου τοῦ γλύπτου ἦτο σύγχρονος τοῦ Πραξιτέλους, συσπουδάσας τὴν τεχνοτροπίαν τοῦ Μύρωνος καὶ τὴν τελειότητα τῆς κατεργασίας τοῦ μεγάλου καλλιτέχνου τῆς Χάριτος, βᾶσιν θέμενος τῶν παραστάσεων αὐτοῦ τὴν κίνησιν καὶ τὸ πάθος τῆς ψυχῆς, ἃς ἀγωνίζεται νὰ παραστήσῃ φυλάττων καὶ τὸν ἡρωϊκὸν χαρακτῆρα τῆς σχολῆς τοῦ Φειδίου. Ἦτο ἄρθρον εἰς παραγωγὴν καλλιτεχνημάτων, ὧν ἀφῆκεν ἡμῖν μάρτυρας τῆς τεχνοτροπίας αὐτοῦ πολλὰ καὶ καλὰ ἔργα. Τὸν ἐν Πίνδῳ Διόνυσον, τὴν Χιμαιροκτόνον Βάκχιν, τὴν Ἀφροδίτην, ἣτις ἐφυλάσσετο ἐπὶ μακρὸν ἐν τῷ ναῷ τοῦ Βροῦτου ἐν Ρώμῃ. Ἐν τῷ αὐτῷ δὲ ναῷ εὗρίσκειτο καὶ ὁ Καθήμενος αὐτοῦ Ἄρης. Τὸν μουσαγέτην Ἀπόλλωνα, Ἀρτεμιν τὴν Εὐκλειαν, τὸν Ἀσκληπιὸν καὶ τὴν Ὑγίαν ἐν Γόρτυνι, τὴν πρόμαχον Ἀθηναῖν ἐν Θήβαις, τὴν Κανηφόρον ἐν Ἀθήναις καὶ πλείστα ἄλλα ἀναφερόμενα εἰς τὸν κύκλον τῶν θαλασσίων θεῶν. Μεταξὺ τού-

των συγκαταριθμοῦσι τινές καὶ τὰ ἀγάλματα τῆς Νιόβης καὶ τῶν τέκνων αὐτῆς· ἄλλοι δὲ ἀποδίδουσι ταῦτα εἰς τὸν Πραξιτέλην ἢ τὴν σχολὴν αὐτοῦ. Πρὸς τὸν ἡρωϊκὸν χαρακτήρα τῆς παραστάσεως κρίνοντας τὰς μεγάλας συγκινήσεις καὶ παθήσεις τῆς ψυχῆς τῶν ἔργων τούτων καὶ πρὸς τὴν τεχνοτροπίαν τοῦ Σκόπα καὶ τῆς σχολῆς αὐτοῦ ταῦτα παραβάλλοντες, κλίνομεν βεβαίως νὰ ἀσπασθῶμεν τὴν γνώμην τῶν ὑπὲρ τοῦ Σκόπα γνωμοδοτούντων. Βεβαίως ὅμως δὲν ἀνήκουσιν εἰς τὴν Πραξιτέλειον Σχολὴν, ἥτις μετὰ πολλῆς προσοχῆς ἀπέφρυνε πάντοτε τὰς τραγικὰς καὶ ἰσχυρὰς παθήσεις τῆς ψυχῆς ἐπὶ τῶν ἔργων αὐτῆς, εὐλαβοῦμενος ὁ καλλιτέχνης τὴν ἰδίαν αὐτοῦ τεχνοτροπίαν, ἥς βάσις ἦτο ἡ ἥρεμος καὶ γλυκεῖα χάρις, ἡ ἐνερμῆς τῆς ψυχῆς εὐεξία.

Τὸ σύμπλεγμα τοῦτο τῆς Νιόβης καὶ τῶν τέκνων αὐτῆς, ἦτο ἐπὶ Πλινίου καταθεθειμένον εἰς τὸν ναὸν τοῦ Συσιανοῦ Ἀπόλλωνος, ἰδρυθέντος ὑπὸ τοῦ Ἐπαύρου τῆς Συρίας Συσίου ἐπὶ Μάρκου Ἀντωνίου, ἦτο δὲ παράστασις τοῦ ἐξῆς μύθου. Ἡ Νιόβη θυγάτηρ τῆς Ταντάλης καὶ σύζυγος τοῦ Ἀμφίωνος βασιλέως τῶν Θηβῶν φίλη δὲ τῆς Λητοῦς ἀποκτησασα δώδεκα τέκνα, ὧν ἑξ υἱοὺς καὶ ἑξ θυγατέρας φημιζομένους ἐπὶ κάλλει καὶ ἀρετῇ πάσῃ, ἐνεκαυχῆθη ποτὲ ἀφρόνως πρὸς τῆς Λητοῦς ὅτι ἦτο αὐτῆς καλλιτεκνότερα καὶ ἀπήτησε δικαίως εἰς αὐτὴν νὰ ἀποδίδωνται αἱ εἰς τὴν Λητῶ γινόμεναι τιμαί. Ἡ Λητῶ ζηλοτυπήσασα καὶ ἀγανακτήσασα κατ' αὐτῆς σφοδρὰ, παρεκάλεσε τὰ δύο αὐτῆς τέκνα, τὸν Ἀπόλλωνα καὶ τὴν Ἀρτεμιν, νὰ φονεύσωσι τὰ τέκνα τῆς Νιόβης. Οἱ ἀδελφοὶ οὗτοι θεοί, πιστοὶ εἰς τὰς διαταγὰς τῆς σεβαστῆς αὐτῶν μητρὸς, καταστρέφουσι σύμπασαν τὴν οἰογενεῖαν ταύτην κατὰ τινὰ θρησκευτικὴν πανήγυριν τελουμένην ἐπὶ τοῦ Κιθιρωνος, ἐκτοξεύσαντες κατ' αὐτῶν οὐρανόθεν, πλὴν τῆς Νιόβης, ἥτις μάρτυς γενεμένη τῆς πανωλεθρίας τῶν ἀγαπητῶν αὐτῆς τέκνων καὶ μέλλουσα νὰ ὑπακύψῃ εἰς τὴν τραγικὴν δοκιμασίαν, ἀπολιθεῖται ὑπὸ τῶν θεῶν λαθόντων οἶκτον πρὸς τὸν σπαραγμὸν τῶν μητρικῶν αὐτῆς σπλάγγων.

Τὴν ὑπόθεσιν ταύτην λαθὼν ὁ καλλιτέχνης ἀποκαλύπτει ἡμῖν ὡς ἐν δράματι τὰς περὶ εὐσεβείας, εὐγενείας καὶ καρτερίας τῶν μεγάλων χαρακτήρων δοξασίας αὐτοῦ καὶ τῶν συγχρόνων αὐτοῦ.

Ἡ Νιόβη μετὰ τῶν τέκνων αὐτῆς καὶ τοῦ παιδαγωγοῦ σχηματίζουσι λαμπρὸν ἀέτωμα μεγαλοπρεπὲς ναοῦ, βεβαίως Ἀπόλλωνος ἢ Ἀρτέμιδος ρυθμοῦ σοβαροῦ Δωρικοῦ. Ἡ τῆς μητρὸς θέσις καὶ ἡ τῶν τέκνων στάσις καὶ διάθεσις ἀπὸ τοῦ κέντρου πρὸς τὰ ἄκρα μετὰ τοῦ κατακειμένου καὶ ἥδη νεκροῦ ἐφύθου εἰς τὸ ὄψι τῶν γωνιῶν τοῦ τριγώνου μαρτυροῦσιν ὅτι τὰ

ἀγάλματα ταῦτα ἐκόσμουσαν ἀέτωμα ναοῦ. Ἡ δὲ δραματικὴ οἰκονομία ἥτις ἐκπληκτικῶς συνέχει καὶ συγκεντρῶι τὴν ἐκ τῶν 16 προσώπων ποικίλην κίνησιν, θέσιν, στάσιν καὶ ἑκφρασιν ἀποτελεῖ τὴν θαυμαστὴν ἐνότητά, τὸ μέγα τοῦ το προβλήματα τοῦ ἐξόχου καλλιτέχνου. Ἐν δὲ τῷ κέντρῳ, ὅπερ κατέχει ἡ μεγάλη γυνὴ ἡ βασίλισσα τῶν Θηβῶν, κείται ἡ λύσις τῆς ὅλης ὑποθέσεως. Ἐνταῦθα ἡ ψυχικὴ συγκίνησις κορυφούται ἢ δὲ ὀριμύται· καὶ τὸ πάθος μετ' ἀπαρμύλλου τέχνης καὶ φιλοσοφικῆς καὶ ψυχολογικῆς ἐπιστήμης συγκρατεῖ τὴν ἁρμονίαν μεταξὺ τῶν παθῶν τοῦ σώματος καὶ τῆς κυριάρχου ψυχῆς· ὅθεν ἡ φαιτασία ἀθροίζουσα τὰς ποικίλας παραστάσεις τοῦ πάθους διαπαιδαγωγεῖ κατὰ μικρὸν καὶ ἐπαναπαύει ἐπὶ τοῦ μεγάλου σημείου τῆς λύσεως, ἐνθα θεοὶ πρὸς ἡμίθεον προσπολεμοῦντες ἀδυνατοῦσι νὰ διαταράξωσι τὴν θεῖαν ἁρμονίαν τῆς ἰσχυρᾶς γυναικὸς, ἥτις καταπνίγει τὸ ἄλλος καὶ καρτερεῖ ὡς ἡμίθεος, προκαλοῦσα τὴν συμμετοχὴν τῶν μεγάλων θεῶν.

Ἡ οἰκογενειακὴ ὁμιλίαν εἶναι τόσον προφανῆς, ὥστε ἐπιθυμεῖ τις νὰ μὴ ἦτο τόσον ἰσχυρά. Ἡ δὲ ψυχικὴ πάθησις χαρακτηρίζεται ὑπὸ τῆς ἀνεκδότου καρτερίας καὶ τοῦ σεβασμοῦ πρὸς τὴν πλήττουσαν δύναμιν. Τὸ ἀέτωμα διὰ τὴν θέσιν, ἣν κατέχει ἡ Νιόβη εἶναι κανονικῶς διηρημένον εἰς δύο μέρη, ὧν ἕκαστον χρησιμεύει ὡς κλίμαξ ἄγουσα πρὸς τὸ μέγα ἱερόν, πρὸς αὐτὸ τὸ κέντρον, ἀποβαῖνον ὡς μουσικὸς τόνος αὐξῶν, οὕτινος ὁ στόνος εἶναι ὁ σκοπὸς τῆς ἐνότητος. — Τὸ πρὸς τὰ δεξιὰ τῆς μητρὸς σύμπλεγμα εἶναι δραματικώτερον ἐμφανίζον ἀκριβῶς πᾶσιν ἡρχισαν νὰ κατατοξεύωνται τὰ θανατηφόρα βέλη τῶν τέκνων τῆς Λητοῦς καὶ ὅπου ἔρχεται ὁ θάνατος νὰ καταρρίπτῃ τοὺς ἡρωϊκῶς ἀνθισταμένους ἐφύθους. Πρὸς τὴν γωνίαν, υἱὸς ἡρωϊκῶς τὰ νῶτα στρέφων ἀτενίζει μετὰ φόβου καὶ ἐκπλήξεως τὸν οὐρανὸν ἐφ' ὅσον καταρρίπτονται τὰ βέλη ὑπὸ χειρῶν ἀόρατων σπεύδων πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν ἀδελφῶν καὶ τῆς προσφιλοῦς μητρὸς, ὡς μαρτυροῦσιν ἡ τῶν ἱματίων κύμνησις καὶ ἡ τῶν ποδῶν κίνησις καὶ διάστασις. Τὸ οἶσθημα τοῦ φόβου μετ' ἐκπλήξεως, ἡ ἡρωϊκὴ καρτερία καὶ ἡ ὑποταγὴ εἰς τὴν δοκιμασίαν εἶναι γενικὴν χαρακτηρηστικὸν πάντων τῶν προσώπων, διότι καταλαμβάνονται ἐν μέσῳ θρησκευτικῆς παρηγορίας καὶ εὐθύμου ἐσρτής. Πάντες ἀλγοῦσιν, ἀλλὰ μετ' εὐλαθείας. Δέχονται μὲν τὰς πληγὰς, ἀλλὰ ἀγνοοῦσιν ἐτι τὴν αἰτίαν τοῦ οὐέθρου. Τὴν στιγμὴν λοιπὸν ταύτην τοῦ θάμβους καὶ τῆς καταπλήξεως ἔλαβεν ὡς ἀφετηρίαν ὁ μέγας καλλιτέχνης ὅπως παραστήσῃ τὸ τραγικὸν τοῦτο καὶ μέγα ψυχικὸν δράμα, τοῦ οἵου ἡ ψυχολογικὴ οἰκονομία εἶναι ἀπαραμίλλος.

(Ἐπε-αι τὸ τέλος)

ΚΑΛΛΙΟΠΗ ΚΕΧΑΓΙΑ